N°. 88.

DE GRONDWET.

1853.

VERSCHIJNT
Alle dagen, behalve Zon- en Feestdagen.

PRIJS DER ADVERTENTIEN:
Van één tot zes regels. . . . . ƒ 1.00.
Voor elken regel meer. . . . . „ 0.15.
Behalve de 35 cts. zegelgeld.

DINGSDAG 6 SEPTEMBER.

UITGEVERS-DIRECTEUREN:
JOH. NOMAN en ZOON, te 's Gravenhage.

Brieven franco aan het Bureau De Grondwet.
Jan Hendrikstraat, n°. 259.

ABONNEMENTSPRIJS:
Voor 's Gravenhage per 3 maanden . . . . . . ƒ 4.50.
Voor de overige steden des Rijks . . . . „ 5.00.

Hoofd-Bureau voor Ned. Oost-Indie:
VAN HAREN NOMAN EN KOLFF, te Batavia.
Prijs franco per Landmail voor Java en buitenbezittingen, per jaar, met vooruitbetaling bij het nemen van het abonnement ƒ 60, Ned. Cour.

BERIGT.

De Uitgevers vestigen de aandacht van den handel in het algemeen en van de lezers dezer Courant in het bijzonder op de rubriek »ADVERTENTIËN« in dit Dagblad geopend.

Overal in ons vaderland in aanzienlijken getale verspreid, beloven advertentiën, in deze Courant tegen zeer billijken prijs geplaatst, door de duizende lezers, aan wie ze onder de oogen komen, de vruchten, welke men van advertentiën verwacht.

Berigten van geboorte, huwelijk en overlijden worden door de Uitgevers, gratis, in DE INDIËR opgenomen.

JOH. NOMAN EN ZOON.

De Eerste Kamer.

Een *bolwerk voor den Troon* behoort de Eerste Kamer te zijn.

Wil dit zeggen, dat de Eerste Kamer, als een strijdvaardig leger, bestemd is om den Troon tegen vijandelijke aanvallen te beschermen? O Neen! Indien ooit in ons land den Troon dergelijk gevaar kon bedreigen: niet slechts de Eerste, niet slechts de Tweede Kamer, maar elk regtgeaard Nederlander zou zich moedig om dien Troon gaan scharen. Zoodanige roeping is niet die der Eerste Kamer uitsluitend, zij is het van alle ingestelde magten, van de geheele Natie.

Maar het wil zeggen, dat de Eerste Kamer bestemd is, om van den constitutionnelen Troon elke aanleiding te verwijderen, die hem in onmiddellijke botsing zou kunnen brengen met de Natie. De Eerste Kamer behoort de liefde des volks voor den Troon ook daardoor te bevestigen, dat zij elke aanleiding tot verkoeling, of vervreemding dier liefde, voor zoo veel haar werkkring dat mogelijk maakt, tracht te voorkomen. Vooral behoort de Eerste Kamer, in menige gewigtige omstandigheid, den Troon de noodzakelijkheid te besparen van het zoo gewigtige, maar steeds gevaarlijk regt van *veto* gebruik te maken.

Wordt nu deze, bij de behandeling der Grondwet duidelijk uitgedrukte hooge roeping der Eerste Kamer in verband gebragt tot de wet, die aan haar oordeel is onderworpen, wij meenen te mogen verklaren, dat deze wet al die noodlottige voorwaarden in zich bevat, welke het der Eerste Kamer tot duren pligt voorschrijven, om thans deze roeping te vervullen.

De Eerste Kamer geve toch naauwkeurig acht op den moeijelijken toestand, waarin zij, bij aanneming, de Kroon zou brengen.

De partij, die de wet in de Tweede Kamer heeft doen aannemen, is, in deze, voor de Eerste Kamer wel als de eenig bevoegde beoordeelaarster van het *nut* en de *noodzakelijkheid* dier wet te achten. En wat wil deze partij? Zij verlangt, dat de wet door de Eerste Kamer worde aangenomen, *als protest....* maar, dat zij daarna worde *ingetrokken.*

In het voorbijgaan merken wij op, dat *na* de aanneming in de Eerste Kamer van *intrekken* geene sprake kan zijn. Dan kan alleen van 's Konings bevoegheid (art. 114 der Grondwet) gebruik worden gemaakt, om te weigeren de aangenomen wet te *bekrachtigen.* En deze gevaarlijke raad wordt gegeven door de partij, die de Souvereiniteit van het Huis van Oranje met een middeneeuwschen aureool wil omkransen?

Men lette wel op de omstandigheden, die het hier geldt. Een deel der Natie eischt »bevrediging.« Door de beide Kamers wordt eene *gefiltreerde bevrediging* geschonken, en nu eischt de anti-revolutionnaire partij, dat van de Kroon de verklaring kome: »*Ik* alleen weiger deze bevrediging!« Zou dat niet zijn een gevaarlijk experiment?

De Eerste Kamer zij vaderlandslievender dan de anti-revolutionnaire partij. Zij beware de Kroon voor zoodanig uiterste redmiddel. Dat het *noodzakelijk* is lijdt geen twijfel. Het oorspronkelijk wets-ontwerp werd, ook door de latere aannemers, onaannemelijk, onzedelijk geacht. Gelijk het wets-ontwerp thans luidt wordt het verklaard, alleen te deugen als *protest;* maar dat de eer, het belang der Natie eischt, het niet uit te voeren, het *in te trekken.* Kan, na deze verklaring, uitgegaan van hen, die de wet doordreven in de Tweede Kamer, nog redelijkerwijs voor de Eerste Kamer twijfel bestaan omtrent de noodzakelijkheid der verwerping, omtrent den dienst, dien zij daardoor aan de Kroon bewijzen zal?

De anti-revolutionnaire partij weet zeer goed, dat de wet wel verbitteren en teleurstellen, maar niemand bevredigen zal. Daarom verlangt zij de intrekking. Haar eigenlijk *doel* is evenwel bereikt. Zij heeft aan de Natie en aan het Ministerie doen gevoelen, dat *zij* het is die regeert; dat *zij* voorwaarden kan voorschrijven: dat het Ministerie *door haar* blijft staan of zal vallen. Mag nu de Eerste Kamer, — aannemende, dat de Kroon de wet *zal* bekrachtigen, — de hand leenen aan deze machinatie der anti-revolutionnairen, om de Kroon indirect een invloed op te dringen, gevaarlijk voor den constitutionnelen regeringsvorm, strijdig met de, door den koning luide verkondigde beginselen van *gelijkheid* voor allen? Mag de Eerste Kamer de Kroon in het hagchelijk alternatief stellen, tusschen de bekrachtiging van eene wet, die teleurstelt en verbittert, maar niemand bevredigt; en het weigeren van die bekrachtiging, waardoor nieuwe spanning zou kunnen ontstaan?

Neen, de Eerste Kamer beseffe hare roeping beter. Zij behoort de Kroon dit noodlottig alternatief te besparen. Zij mag van de Kroon noch de bekrachtiging, noch de verwerping [illegible] felijke beginselen omvat; die, *bekrachtigd*, de spanning zal doen vermeerderen, en, *door de Kroon verworpen*, op nieuw hare verantwoordelijke raadslieden achter de plooijen van den Koninklijken mantel, ten nadeele van de Kroon, zal doen wegschuilen. De Eerste Kamer mag niet dulden, dat, door middel dezer wet, de Kroon onder den invloed eener partij worde gebragt, wier tijdelijke kracht alleen in den roes eener kunstmatige opwinding is gelegen. Door de verwerping der wet zal de Eerste Kamer de Kroon uit deze moeijelijkheden redden, en haar doen zijn, waartoe zij is ingesteld: *een bolwerk voor den Troon.*

Uit de verwerping kan geene nieuwe spanning ontstaan; want er is niet *één* in het land, die verklaart, dat de wet geschikt is, om de bestaande bekommering weg te nemen. Uit de aanneming daarentegen is een nieuwe strijd te voorzien, die, ook bij den diepen eerbied voor de wet, onzen landaard eigen, slechts de tweedragt kan vermeerderen en het dierbare Vaderland in een tijdperk van geheime godsdienstige worsteling kan voeren, waarvan onze geschiedenis, helaas! de alles vernielende gevolgen zoo menigmaal heeft aangetoond!

Dat *kwaad te voorkomen* is uwe roeping, Eerste Kamer! te meer, daar gij hier niets *tot het stichten van goeds* vermoogt. De geschiedenis staat gereed uwe stemming op te teekenen in het boek, dat het nageslacht tot onverbiddelijke vierschaar heeft. Gij hebt te beslissen over de toekomst van het Vaderland; of het beheerscht zal worden door eene factie, die alleen de kracht der ontbinding met zich voert, dan of het blijven zal, wat het is geweest: de roem van Europa: »het klassieke land der ware vrijheid«.

WAT DE HEER LIGHTENVELT HEEFT UITGEVOERD?

De *Echo Universel* heeft de verrassende tijding aangebragt, dat de Heer LIGHTENVELT van zijne aanrakingsreis naar Rome is teruggekeerd.

Wij betwijfelen, of onze geachte confrère met de aankondiging van dit berigt, wel pleizier zal hebben gedaan aan de firma GROEN-DONKER-VAN-HALL EN COMPAGNIE.

Sinds Woensdag rust de Heer LIGHTENVELT, op zijne buitenplaats aan den Leidschen weg, van de vermoeijenis uit van den verren togt.

Er zijn — het zijn de zoodanigen, die ook aan alles trachten eene verkeerde uitlegging te geven — die meenen, dat de Heer LIGHTENVELT door een valsch berigt gefopt is geworden, zoodat hij meenen moest dat de Eerste Kamer de »klaarwaterwet« reeds had ingeslokt; maar op de grenzen tot zijn schrik van het tegendeel overtuigd — zich, tot na de behandeling der wet, zoo gaarne en famille had willen uitrusten.

Er zijn anderen — dat zijn de zoodanigen, die aan het eenvoudigste ter wereld een glimp van gewigt bijzetten — die meenen te weten, dat de Heer LIGHTENVELT extraordinair in zijne »aanraking« is geslaagd, en dat zijne wederverschijning als eene surprise voor de Eerste Kamer was bewaard geworden. Foei, die praatzieke *Echo!*

Zij meenen dan te weten:

dat de Paus verklaard heeft, dat hij, ook zonder den Heer LIGHTENVELT, geen verkeerden indruk zou hebben opgevat van de »wet«; dat Z. H. zeer goed, ook zonder den Heer LIGHTENVELT, wist, wat eigenlijk met de wet bedoeld wordt;

dat de Paus beloofd heeft, zoodra hij *weder* eene organisatie zal maken, zelf naar 's Hage te komen, om »als hoofd en vertegenwoordiger van het R. C. kerkgenootschap«, ter voldoening aan art. 1 van de wet, die organisatie mede te deelen, zonder dat het Haagsche Hof noodig zal hebben eenig remboursement van reis- en verblijfkosten te doen;

dat de kardinaal ANTONELLI, om bewijs te geven van het hooge gewigt, dat Z. E. hechtte aan de zending toe op macaroni en *Limburgsche* kaas heeft getracteerd;

en dat de Heer LIGHTENVELT tevens, als bijzonder bewijs van bijzondere hoogachting van het Romeinsche hof jegens het Ministerie DONKER-VAN-HALL, uit het vaticaan voor dat Ministerie ten geschenke heeft gekregen eene kostbare schilderij, voorstellende JUDAS voor dertig zilverlingen CHRISTUS verradende;

waarna een en ander de Heer LIGHTENVELT, overstelpt van gevoel van dankbaarheid en ook, voor *le cas échéant* behoorlijk gemagtigd door de reddende firma van het protestantisme, namens zich zelven en namens GROEN-VAN-HALL-DONKER EN COMPAGNIE ter aarde viel en den voet des Heiligen Vaders met kinderlijken eerbied kuste.

Maar er zijn nog anderen — en dat zijn de zoodanigen, die voorwenden alles het eerst uit de eerste hand te weten — die meenen,

dat de Heer LIGHTENVELT, eindelijk toch geprikkeld door het gevoel van eer, niet langer verkoos het werktuig te zijn van de firma GROEN-DONKER-VAN-HALL EN COMPAGNIE;

dat hij, dien ten gevolge gansch onverwacht, van zijne reis is teruggekeerd; en

dat hij voornemens was, plotseling ten aanhoore der Eerste Kamer, te komen verklaren, dat hij zich *tegen* de wet heeft verzet.

Wij, die niet ingewijd zijn, kennen natuurlijk de beteekenis niet van de terugkomst des Heeren LIGHTENVELT. Voor de eer van den man echter, wiens loopbaan steeds loijaal geweest is, en in wien de constitutionnele partij steeds een goede steun heeft gevonden, hopen wij, dat de laatste lezing de ware zij.

In elk geval echter zal de Heer LIGHTENVELT nu wel, bij de behandeling der wet in de Eerste Kamer, moeten tegenwoordig zijn. Hij zal er opheldering moeten geven omtrent het doel zijner afwezigheid, toen zijne tegenwoordigheid zoo noodzakelijk was, en wat hij eigenlijk te Rome heeft uitgevoerd.

De discussiën over de »wet«, in de Eerste Kamer, erlangen daardoor eene dubbele belangrijkheid, tenzij het Ministerie ook dáár kome verklaren: »Dat zijn »*bij*zaken. Zij gaan u niet aan. Wij zijn alleen rekenschap schuldig aan onzen Koning en aan ons geweten.«

»Ik voorzie geen tegenspraak, wanneer ik zeg: geen »vernederender schouwspel op het staatsgebied, dan »wanneer Regering en Wetgeving de gedienstige slavinnen worden van een volkswaan van den dag.«

Deze woorden van Mr. Thorbecke trokken de aandacht van Mr. Groen van Prinsterer:

»Een volkswaan van den dag?! *Het kan zijn*, dat »een groot deel der onderteekenaars gemeend heeft »dat volgens de Grondwet de bisschoppen konden wor»den geweerd; dat men bijv. ten onregte zich beroepen »heeft op art. 165 der Grondwet; maar de *hoofdge»dachte*, dat het volgens de Grondwet eindelijk tijd »wordt paal en perk te stellen aan een gevaarlijken »invloed, die hoofdgedachte rekenen *wij* niet een volks»waan van den dag. De Regering draagt deze wet niet »voor om toe te geven aan een volkswaan van den dag, »maar omdat zij overtuigd is van de juistheid der hoofd»gedachte.«

Was het den spreker wel ernst, toen hij dezo beschouwing voordroeg, en zou hier niet de taal gebruikt zijn, om zijne gedachte te verbergen?

Immers *het is waar*, dat slechts de pausselijke allocutie, afgescheiden van elke gedachte, de hoofdgedachte was van het petitionnement; — dat de Koning ook van niets anders heeft gesproken, dan van de door die allocutie geslagen wonde, en de Wet alleen is voorgedragen, om die wonde zooveel mogelijk te heelen.

Ja, het is ook waar, dat het nieuw opgetreden Ministerie in een programma niet in gebreke bleef, een ongunstigen tint te leggen op de daden van het afgetredene; — maar het is niet minder waar, dat zulks slechts ten doel had, om, bij de nieuwe verkiezingen de leden der anti-revolutionnaire partij, die als tegenstanders van het Ministerie Thorbecke bekend stonden, te winnen. Na de verkiezingen is de houding van het tegenwoordig Ministerie ten aanzien der handelingen van het vorige uiterst voorzigtig geweest; daar

het bij het adres van antwoord op 's Konings rede in geene toelichting tot het uitgevaardigd programma treden wilde, hoe ook de anti revolutionaire partij daarop aandrong;

het bij de aanbieding van het wets-ontwerp op de kerkgenootschappen geene andere *gedachte*, hoofd- of nevengedachte, uitsprak, dan de regeling van het toezigt;

het bij de beraadslagingen, over dat wets-ontwerp, zorgvuldig alles vermeed, wat eenigen schijn zou kunnen geven aan hetgeen de anti-revolutionaire partij als hoofdgedachte wil opgeven;

het geene andere wetten voordroeg, dan door het afgetreden Ministerie waren ontworpen;

het uitdrukkelijk, in de zitting van 20 Augustus, heeft verklaard, »dat de Regering bepaaldelijk meent, dat »de discussie soms is afgeweken van het onderwerp, »dat in beraadslaging is, en in het belang der zaak dezen »weg niet wil en mag volgen, [illegible] in »geen opzigt van het onderwerp af te wijken;«

de Voorzitter in de zitting van 24 Augustus den heer Groen heeft tot de orde geroepen, toen hij op weg scheen om als *hoofdgedachte* van de Natie zijne eigene meening omtrent de April-beweging voor te dragen.

Neen, de wond moet niet diep geweest zijn, die zoo spoedig en door zulk een middel als het wets-ontwerp heelbaar is.

Als de wet *eene mijstificatie* is, was de verwonding der Natie *een volkswaan van den dag*.

Maar welk geneesheer laat het geneesmiddel door den patient zelf voorschrijven?

»De eenigen, die door dit artikel (6) lijden zullen, »zijn de plattelandspredikanten, aan wier kerk geen con»sistoriekamer verbonden is, en die alzoo verpligt zouden »worden, hun kerkelijk gewaad in den zak mede te dragen »om het in de kerk eerst te kunnen aandoen.«

(VAN HEIDEN REINESTEIN, *Bijblad* 24 Aug. 1853.)

De Heer VAN LIJNDEN had gevraagd: »In het ver»slag van de Kamer komt over dit art. de vraag voor, »wat onder *eigenlijk kerkgewaad* moet verstaan worden, »en of daaronder ook kloostergewaden begrepen zijn? Zoo »neen, zou dan ook het verbod tegen het dragen daarvan »op de openbare straat niet wenschelijk zijn? Die vraag »is in het verslag van de Kamer gedaan, maar de Re»gering is dezelve in de Memorie van Beantwoording »stilzwijgend voorbij gegaan. Dit geeft mij aanleiding »om aan de Regering te vragen, of zij van oordeel »is, dat dit ontwerp ook bij deze wet zal moeten worden »geregeld, dan wel of dit bij eene andere latere ge»legenheid meer geëigend zou zijn.«

De Minister van Justitie antwoordde: »Ik ben be»reid, te antwoorden op de vraag, of onder deze wet »ook de kloosterlingen zouden kunnen begrepen worden, »en dan zeg ik, dat ik dat niet geloof; want naar mijn »inzien moet art. 6 strekken tot uitvoering van art. »167 der Grondwet; en nu geloof ik, dat daarom de »quaestie omtrent het gewaad der kloosterlingen niet in »deze wet behoort behandeld te worden.«

(*Bijblad* 24 Aug. 1853.)

En nu? Het kloostergewaad kan vrijelijk op 's heeren straten gedragen worden.

De dorpspredikant zal mantel en bef afleggen, zoodra hij zich op het kerkhof vertoont. Hij zal bij de aanneming van het wets-ontwerp van zijne tot heden genoten vrijheid *iets* moeten afstaan; veel of weinig, naar mate hij prijs stelt of gering acht het dragen van mantel en bef: naar mate hij min of meer verwijderd is van een oord, waar zich kloosterbroeders vertoonen.

Maar tegenover dat *iets*, wat hij afstaat, is er immers *veel* in het wets-ontwerp, dat hem bevoorregt??

De Nederlander zal dit wel aanwijzen in een betoog over de waarde der wet, »*als* nationaal protest tegen »den politieken greep der Curie van Rome in het »Staatsgezag van het Vaderland,«

in verband met hetgeen haar verweten wordt,
dat zij is een *politieke feil*,
dat zij *verbittert* en *teleur stelt*,
dat de uitvoering van art. 5 strijdt met het *belang* en de *eer* der Natie.

Buitenland.

ENGELAND.

De Koningin en Prins Albert zouden Zaturdag avond Dublin verlaten, om naar het eiland Wight terug te keeren en zich vervolgens naar Schotland te begeven.

— Koningin Christina van Spanje is uit Parijs te Londen aangekomen.

— De *Times* beschouwt het verbod, tegen dat blad in Spanje uitgesproken, als eene hulde aan zijne waarheidsliefde en wel ten aanzien van de schending van beloften, door Spanje gedaan, in financiële maatregelen, in den slavenhandel, voorts ten aanzien van de verouderde gebruiken nopens de begrafenis der Protestanten, welke in andere Katholijke landen voor lang zijn afgeschaft, en de jongste besluiten betrekkelijk de spoorwegen.

Wat het punt van de begrafenis van Protestanten betreft, herinnert de *Times*, dat voorlang in Rome, onder het oog van den Paus, eene voegzame begraafplaats voor overledenen van die godsdienst is toegestaan, zoodat het niet te pas kan komen de overblijfselen van vervolgzieke tijden in dat opzigt, in Spanje, te behouden. Mogt Spanje daaromtrent tot geene andere gedachten komen, dan voorziet de *Times*, dat het zich hoe langer hoe meer van het overige Europa en zijne oudste vrienden vervreemden zal, en het niet missen kan of het land zou in steeds dieper verval geraken.

— De schrijfster van de *Negerhut*, Mrs. H. Beecher Stowe, is van het vasteland te Londen teruggekomen; hare gezondheid is door haar bezoek in Zwitserland zeer verbeterd, en zij zal aanstaanden Woensdag naar Amerika terugkeeren.

— Te Liverpool is een geval van cholera voorgekomen. In Londen hebben zich eenige zeer weinige gevallen daarvan opgedaan, doch dit is in het tegenwoordig saizoen in de laatste jaren altijd het geval geweest. Men verontrust zich daarover minder dan vroeger.

FRANKRIJK.

De verkiezingen voor het Wetgevende ligchaam hebben den 3 Sept. in verscheiden departementen plaats gehad. Zij leverden echter geenerlei bijzonderheden op.

— Terwijl wat het oostersche vraagstuk betreft de beurs thans geheel gerust gesteld is, is zij dit ook aangaande den stand der graanprijzen. Reeds den 1 Sept. was op de meeste markten in Frankrijk daling merkbaar; die beweging heeft aangehouden, en in sommige departementen heeft zelfs eene aanzienlijke daling plaats gehad.

Terwijl men voor het tegenwoordige dus meer gerust gesteld is, wil men echter maatregelen van voorzorg voor de toekomst nemen. Er schijnt wel niet aan getwijfeld te kunnen worden dat uit de crisis omtrent de graanregten belangrijke wijzigingen in het tol- en graanstelsel zullen voortvloeijen. De openbare denkwijs laat zich op duidelijke wijze in dien geest uit. De algemeene raad van Herault heeft, gelijk in het vorig jaar, eenstemmig zijne meening aan den dag gelegd tot het invoeren van een vrijer tolstelsel, en vooral tot het afschaffen van het schaalregt op de granen. Dat voorbeeld zal waarschijnlijk door velen andere raden worden nagevolgd, daar de ondervinding thans op nieuw getoond heeft dat de schaalregten geen plotseling ontzettende verhooging van graanprijzen kunnen verhinderen en Frankrijk er, nopens zijnen voorraad van levensbehoeften, erger aan toe was dan Engeland, met deszelfs vrije handelssystema.

BELGIE.

Zoowel te Bergen en Namen, als te Mechelen en Brugge, heeft men daling in de graanprijzen. Ook te Antwerpen is die merkbaar, en men voorziet tegen de volgende markten nog sterker prijsvermindering.

— Men weet dat het huwelijk van den kroonprins met eene Oostenrijksche Vorstin sommige pennen te Parijs in beweging gebragt heeft in eenen niet zeer vriendschappelijke geest tegen dit land; doch thans heeft een dagblad van Amiens, *le Mémorial*, daaruit aanleiding genomen, om Belgie nog scherper onder het oog te brengen, dat het niets te winnen heeft met de vereeniging met Oostenrijk; dat zijne taal, gebruiken, herinneringen enz. van geheel Franschen aard zijn, en het dus niet baten zal om van Belgie een Oostenrijksch-Britschen voormuur tegen Frankrijk te maken. Het blad van Amiens duidt zelfs den kroonprins de taal euvel, die hij bij het zitting nemen in den Senaat gevoerd heeft. — De *Indépendance* beijvert zich ook, dit vertoog teregt te wijzen, als geheel buiten den tegenwoordigen tijd vallende en als ongerijmd. Het Brusselsche blad wijst op de ontvangst van den Koning en zijn gezin in alle gewesten, ten blijke, hoe innig in Belgie steeds de zucht voor zelfstandig bestaan is, hoe trouw de echt vaderlandsche herinneringen bewaard worden, en hoe opregtelijk men de dynastie en de eigen instellingen toegedaan is. »Er behoort meer dan vooringenomenheid toe, zoo besluit het blad, om dit te ontkennen.«

ZWITSERLAND.

Het geschil met Oostenrijk is in de laatste dagen niet vooruitgegaan en moeijelijkheden tusschen grensjagers zijn niet geschikt om de vereffening daarvan te bevorderen. Over en weder werpt men bezwaren op tegen het overgaan over de grenzen, zonder passen in forma, strijdig met de vroegere het verkeer bevorderende gewoonte deswege, toen een bewijs van het plaatselijk bestuur voldoende was.

OOSTENRIJK.

Eerlang beginnen de groote wapenschouwingen te Ollermutz, alwaar de Keizer van Rusland waarschijnlijk den keizer van Oostenrijk een bezoek zal komen brengen.

ITALIE.

Verscheiden gewesten van dit schoone land blijven nog altijd het tooneel van zamenspanningen en revolutionnaire aanslagen. De toestand van Italie lijdt onder dit alles zeer, daar vele beoogde verbeteringen door gemis aan vertrouwen achterwege blijven of vertraagd worden.

TURKIJE.

De Oostersche zaak wordt in Parijs, en ook genoegzaam in Londen, als geheel afgedaan beschouwd, [illegible] De zwaarden zullen niet uit de schede worden getrokken, en het geschut zal op zijne affuiten blijven zwijgen«, zoo spreekt een Fransch blad, dat onder de meest oorlogzuchtige wordt geteld. De dagbladen verwonderen er zich zelfs over, dat dit Oostersche vraagstuk zoo veel geruchts heeft kunnen maken, zoo veel onzekerheid heeft kunnen voortbrengen daar het toch zoo gemakkelijk te schikken is geweest. Dit laatste kan thans ligtelijk gezegd worden, doch men herinnere zich de eindelooze nota's, voorstellen tot wijziging van voorstellen, en vooral de zwaarwigtige aard van het geschil zelf, om te beseffen hoe netelig de onderhandelingen geweest zijn. Wel te betreuren echter zijn de uitgaven, die de krijgsinspanning gekost hebben, de onzekerheid in den handel, die er het gevolg van geweest is, en waarvan het Westen van Europa den terugslag ondervindt in de verhooging van de graanprijzen, die gedeeltelijk daaraan is te wijten.

Hoe het zij, binnen weinige dagen wordt de toetreding van den keizer van Rusland op den door de Porte nu laatstelijk voorgeslagen voet verwacht. De *Times* vermoedt geene nieuwe weifeling van die zijde, te meer daar de wijzigingen in den grond der zaken weinig veranderen en de keizer van Rusland thans de gelegenheid heeft door eene vredelievende houding zoowel goed te maken de moeijelijkheden, die in dezen zomer Europa bijkans in oorlog gestort hadden, als ook de oorlogspartij tegen te gaan, die thans te Konstantinopel is opgekomen. Het is vreemd hoe aldaar, door dweepzucht en bekrompen begrippen over de magt van Rusland, zich in den jongsten tijd eene partij ontwikkeld heeft, die gaarne zou zien dat Rusland zou weigeren, ten einde alsdan het oorlogsvuur te doen uitbarsten. Daartoe werken ook vele vlugtelingen uit Oostenrijk, Italie, enz., die als renegaten in het Ottomanische leger dienen en als 't ware wraak willen oefenen op de Noordsche magten. Dan de *Times* verwacht dat hunne hoop zal verijdeld worden, in het belang van de Porte in de eerste plaats, daar het eerste kanonschot een einde aan het Turksche rijk in Europa zou maken. Het blad voorziet, dat het gunstig antwoord binnen eene week uit Petersburg zal kunnen ontvangen zijn, en dat alsdan dadelijk een Turksche gezant naar de russische hoofdstad zal vertrekken, om aldaar, op de gelegde grondslagen, de onderhandelingen voort te zetten.

De geruchten wegens de toebereidselen der Russen tot ontruiming van de vorstendommen en den terugkeer van de vereenigde vloten houden aan.

Binnenland.

Staten-Generaal.

Eerste-Kamer.

Zitting van Maandag, 5 September.

In deze zitting zijn weder 117 adressen, houdende bedenkingen tegen het ontwerp van wet tot regeling van het toezigt op de kerkgenootschappen ingekomen en aan de Comm. voor de verzoekschriften verzonden. — Daaronder bevindt zich één van Mgr. Zwijsen c. s.

De ontwerpen van wet 1°. tot regeling van het fonds van consignatien en 2°. tot opheffing der in den molukschen Archipel bestaande beperkende bepalingen met opzigt tot den handel en scheepvaart aldaar, zijn achtervolgens met algemeene stemmen *aangenomen*. Het eerste zonder en het tweede na eene korte beraadslaging.

Bij de behandeling van dit laatste ontwerp heeft de heer van Rijckevorsel te kennen gegeven, dat hij met uitstekend veel genoegen dat ontwerp had ontvangen en gaarne zijne stem daaraan geven zal. Hij heeft geene aanmerking tegen het ontwerp. Hij betreurt het alleen, dat dergelijke wet niet reeds veel vroeger is tot stand gekomen. Hij maakt van deze gelegenheid gebruik, om met kracht en nadruk bij de Regering aan te dringen op de regeling van het muntwezen in Ned. Indië.

Het nut dat met dezen maatregel beoogd wordt, zal gebrekkig worden bereikt, zoolang het muntwezen niet in beteren staat verkeert. Reeds nu ondervindt men dit, o. a. met de betrekkingen met Macassar. Hij wenscht alzoo, dat er zoo spoedig mogelijk tot eene regeling van het muntwezen worde overgegaan.

De Min. v. Kolonien antwoordt dat het den Spr. niet onbekend kan zijn, dat door de Regering pogingen zijn aangewend, om aan het door hem geuit verlangen te voldoen. Omstandigheden, geheel van haar onafhankelijk, hebben verhinderd, dat die poging goed geslaagd is. Niemand meer dan hij, minister, kan meer van de wenschelijkheid en noodzakelijkheid van den maatregel overtuigd zijn. Zijne pogingen zullen steeds daarheen strekken, om zoo spoedig doenlijk, zijnerzijds tot regeling van het muntwezen in Indië mede te werken.

Hij herhaalt het, niemand kan meer dan hij van de noodzakelijkheid overtuigd zijn, dat er voor goed een einde aan den tegenwoordigen staat van zaken gemaakt worde. Z. Exc. deelt, ter voldoening aan het verlangen, in het verslag der commissie van rapporteurs vervat, eene specificatie mede der ontvangsten en uitgaven wegens elke soort van specerijen afzonderlijk, die in het moederland of in Indië, gedurende een tiental jaren, werden verkocht.

De heer van Ryckevorsel dankt den minister voor die mededeeling: maar wenscht dat ze in het Bijblad nog eenigermate zal worden aangevuld.

De *Minister* zal aan dien wensch gaarne voldoen. Het is, gelijk hierboven gezegd is, met algemeene stemmen aangenomen.

De Commissie van rapporteurs brengt haar algemeen verslag uit over het ontwerp van wet tot regeling van het toezigt van den staat over de kerkgenootschappen. — Dit verslag zal onverwijld worden gedrukt en rondgedeeld. De beraadslagingen over die voordragt worden bepaald op aanstaanden Woensdag, 's morgens ten 11 ure.

Daarna is de vergadering gescheiden.

Blijkens het verslag der Commissie van rapporteurs voor het wets-ontwerp tot wijziging van het tarief van in- en uitgaande regten, heeft men over het algemeen zijne goedkeuring gehecht aan de thans voorgedragen wijzigingen, in zoover die haren oorsprong verschuldigd zijn aan de opheffing van den accijns op het varkens- en schapenvleesch. Men achtte evenwel eene verandering in het tarief voor zoo weinige artikelen in het algemeen minder verkieslijk. Want ofschoon het denkbeeld eener algemeene herziening van het tarief weinig bijval vond, uit hoofde van de groote menigvuldigheid der voorwerpen, welke daarbij eene grondige beoordeeling vereischen, terwijl het bijna onmogelijk schijnt daaraan op eens en te gelijk de zoo noodige zorgen te wijden, zoo kon men evenwel den wensch niet onderdrukken, dat de Regering met de voordragt van partiele wijzigingen spoediger verder gaan, en op die baan van vooruitgang belangrijker stappen doen mogt, dan die welke bij het onderhavig wets-ontwerp worden voorgedragen. Eenige leden hebben aangemerkt, dat het wenschelijk is, aan het stelsel eener heffing *ad valorem* geene te uitgebreide toepassing te geven, daar het aanleiding schijnt te geven tot wezenlijke misbruiken. Dezelfde leden hebben ook den wensch geuit, dat men langzaam en met mate overga tot de verlaging van de invoerregten op de artikelen, welke voortbrensels zijn van inlandsche industrie, wanneer tot de productie daarvan inrigtingen zijn daargesteld onder de begunstiging van beschermende bepalingen. Zij meenden, dat men in dit opzigt met behoedzaamheid behoort te handelen, en geene schokken te weeg brengen, waardoor het bestaan van zeer vele ingezetenen in gevaar wordt gebragt.

Ter beantwoording dezer aanmerkingen, heeft de regering in de eerste plaats verwezen naar haar antwoord, aan de Tweede Kamer gegeven, onder bijvoeging alleen, dat aan den kenbaar gemaakten wensch om op de baan van vooruitgang belangrijker stap te doen, dan die welke bij het onderhavige wets-ontwerp wordt voorgedragen, bij de voorgenomen tariefsherziening door de Regering ongetwijfeld zal worden voldaan. Voorts heeft zich de Regering volkomen geneigd betoond om aan den wensch van die leden gehoor te geven, welke er op aandringen, dat bij de vermindering van regten met behoedzaamheid worde te werk gegaan. Ook zij is van oordeel dat schokken waardoor het bestaan van vele ingezetenen in gevaar zou worden gebragt, moeten worden voorkomen, en dat bij eene tariefsherziening daarom met veel overleg moet worden gehandeld.

In het Verslag der Commissie van Rapporteurs over het wets-ontwerp tot duurzame regeling van het beheer der gelden wegens verstrekkingen, wordt door eenige leden erkend dat deze voordragt tot duurzame regeling van het zoo herhaaldelijk bespreken beheer der gelden wegens verstrekkingen in vergelijking met vroegere voordragten tot tijdelijke regeling van dat onderwerp, merkelijke verbetering heeft ondergaan. Maar zij achtten de uitdrukking, welke in art. 1 voorkomt, de woorden namelijk, *in geval van gebleken noodzakelijkheid*, veel te rekbaar en algemeen. Zij meenden dat die woorden niet voldoende zijn en aan de Regering eene veel te onbepaalde bevoegdheid overlaten. Zij gaven dus het verlangen te kennen om, van de Regering de verzekering te ontvangen, dat de bij deze wet gestelde voorwaarde van *gebleken noodzakelijkheid* in zoo beperkten zin zal worden opgevat, dat aan die woorden in 't vervolg geene uitbreiding zal kunnen gegeven worden, welke eene toepassing daarvan op verstrekkingen, gelijk de vroegere verkoop van metalen geschut aan Frankrijk, zou gedoogen. Met leedwezen had men voorts de verklaring der Regering vernomen, dat zij bij afstemming van deze voordragt met de verstrekkingen zou moeten ophouden. Deze soort van bedreiging scheen daarom ook minder gepast, dewijl de Regering zoowel als de Staten-Generaal overtuigd behooren te zijn van het nut en de noodzakelijkheid der verstrekkingen en er zelfs in geval van het niet tot stand komen *dezer* voordragt, nog wel middelen schijnen gevonden te kunnen worden, om aan meermalen geopperde bezwaren te gemoet te komen. Onder die bezwaren bekleedt eene voorname plaats de bedenking, dat de restitutien wegens verstrekkingen, ook weder volgens dit ontwerp, tot een bijzonder fonds worden aangelegd. Sommige leden konden zich daarmede niet vereenigen, en meenden dat die gelden terstond en regtstreeks in de schatkist behooren te worden overgebragt. Hetgeen door de Regering daartegen bij de Memorie van Beantwoording op het Verslag der Tweede Kamer is aangevoerd, had hen geenszins overtuigd van het ondoelmatige van dit middel, dat hun alleen regelmatig scheen te zijn. Andere leden gaven de voorkeur aan dit middel, dat ook door de Rekenkamer in haar Verslag aan den Koning over het jaar 1850, op blz. 25, huns inziens te regt was aangeprezen, van namelijk te bepalen, «dat de saldo's op den 31sten December van het afgeloopen dienstjaar geconstateerd, wierden toegevoegd aan de middelen van het daarop volgende dienstjaar, en dat de begrootingen der Dep. van Oorlog en van Marine met een gelijk bedrag wierden aangevuld, in twee of meer nieuwe posten ingedeeld, die voor geene vermeerdering bij overschrijving zouden vatbaar zijn, en ook niet tot verhooging van andere posten zouden bijdragen. Wat in den tweejarigen loop der begrooting niet uit die posten had kunnen besteed worden, zou wel als eene overschietende bate voor het Rijk hebben kunnen beschouwd worden, want in dat overschot zou het bewijs gelegen hebben, dat de wederaanvulling niet tot de hoogte der saldo's noodzakelijk was.» Eindelijk achtten enkele leden zich bezwaard door de uitgaven, die ook verstrekkingen door het Departement van Kolonien hier te lande zonder goedkeuring der Staten-Generaal worden gedaan. Zij vraagden waarom het XIde hoofdstuk der staatsbegrooting niet met die uitgaven wordt belast, hetgeen met opzigt tot de verstrekkingen, zeer goed tegen aftrek van het bedrag daarvan op het geordonnanceerde op de betrokken posten der begrootingen van het VIIIste en Xde hoofdstuk zou kunnen plaats hebben.

De Regering heeft daarop o. a. geantwoord, dat zij wenscht, dat de voordragt mede bij de Eerste Kamer bijval moge vinden, omdat zij inderdaad gelooft, dat de nuttigheid, het doeltreffende der voorschriften, welke ontworpen zijn, zal blijken wanneer zij als wet zullen worden toegepast. Dan ook zal, door de uitvoering aan het veranderde 7de artikel te geven, blijken, dat geheel en al in den geest der bedenkingen, hierbij op nieuw geopperd, zal worden gehandeld, en dat de Regering zich niet enkel *aan het gemeen overleg* bij het tot stand brengen der wet gevorderd zal houden, maar ook bij de uitvoering. Vollediger en duidelijker verklaring vermeent zij niet te kunnen geven. De Regering werpt voorts verre van zich het denkbeeld eener bedreiging, hetwelk zou gelegen zijn in hare verklaring, dat zij met de verstrekkingen zou moeten ophouden, indien het ontwerp werd afgestemd. Zij was het aan de Vertegenwoordiging en aan zich zelve verpligt, om op de gevolgen te wijzen, wanneer de duurzame regeling, waarop door de Eerste en Tweede Kamer in den tijd werd aangedrongen, niet kon worden tot stand gebragt, *vermits men toch aan een verantwoordelijk minister geene handeling zou kunnen vergen, strijdig met zijne overtuiging*, en naar zijn gevoelen strijdig met de Grondwet; want hoe men het neme, indien hij verstrekkingen doet die aan zijn departement niet worden gecompenseerd, dan doet hij in werkelijkheid uitgaven, vreemd aan het beheer, hetwelk hem is toevertrouwd.

Blijkens het Verslag der Commissie van Rapporteurs over het Wets-ontwerp tot sluiting van het kanaal van St. Andries, bestond daartegen bezwaar bij eenige leden, uit hoofde van de schade, die door dit belangrijk waterwerk aan de landerijen in de Geldersche streken langs de Waal zal worden toegebragt. Zij gingen uit van het denkbeeld, dat op het Gouvernement de bevoegdheid en de verpligting rust, om te zorgen voor de algemeene instandhouding der rivieren, de verbetering der stroombanen, en wat dies meer zij, maar zij waren tevens van oordeel dat, wanneer de Regering zoodanige verbeteringen ten algemeenen nutte daarstelt, zij alsdan de belangen van de daarbij betrokken ingezetenen, districten of corporatien niet uit het oog verliezen moet. Dit nu, meenden zij, dat bij het onderhavig voorstel niet genoeg in acht genomen was geworden. Zij achtten eene schadeloosstelling der belanghebbende polders wegens de daartoe vereischte kosten allezins billijk, en wenschten daarom aan de Regering de vraag te rigten, of onder de gelden die tot het beoogde doel, volgens dit wets-voorstel, op de Staatsbegrooting van 1854 en volgende jaren zullen worden uitgetrokken, ook geacht moet worden de vergoeding begrepen te zijn, waarop sommige streken langs de Waal te dezer zake aanspraak schijnen te hebben. Tegen dit denkbeeld eener te verleenen schadeloosstelling hebben andere leden zich ten stelligste verklaard. Wanneer dit ingang vond, zoude elke rivierverbetering daardoor belemmerd of bemoeijelijkt worden, of men zou tot het inderdaad ongerijmde en onmogelijke besluit moeten komen, dat bij iedere verbetering der afwatering, of van den loop der rivieren, voor de schade aan de lager gelegene landen veroorzaakt, aanspraak op vergoeding behoort te worden toegekend.

Ook met den vorm van dit wets-ontwerp konden eenige leden zich niet vereenigen. Zij achtten het eene zonderlinge verhouding, door deze voordragt geboren, dat een zeer gewigtig waterstaats-verschil, waarover de waterbouwkundigen tot dusver altijd verdeeld zijn geweest, nu door de Staten-Generaal, als waren zij deskundigen, zou moeten worden uitgemaakt. Volgens den considerans van het ontwerp zal de wetgevende magt het zoo lang betwiste punt beslissen, door te verklaren, *dat de beperkte sluiting van het Kanaal van St. Andries, in het belang der algemeene rivierverbetering, zoowel met opzigt tot de Maas als tot de Waal, noodzakelijk moet worden geacht.*

Zij oordeelden dat zoodanige verklaring, waar het een wetenschappelijk vraagstuk van zeer moeijelijken en ingewikkelden aard betreft, niet tot de taak der wetgevende magt behoort; dat het Gouvernement daarvan alleen de verantwoordelijkheid op zich moet nemen, en zich niet moet trachten te dekken door die op de wetgevende magt over te dragen.

Eindelijk is eene bedenking ontstaan, waarmede *alle de leden*, die aan het onderzoek deel namen, verklaard hebben zich te vereenigen. Zij betreft de breedte der schutsluis, welke ten behoeve der scheepvaart, voor eene gewijzigde gemeenschap tusschen de Maas en de Waal, bij het nieuwe fort St. Andries zou worden aangelegd. De breedte van die sluis wordt bij de Memorie van Toelichting ondersteld te zullen zijn van *acht el*, als wanneer *«zij door de breedste schepen zal kunnen worden doorgevaren, daaronder schroefstoombooten en kanonneerbooten van de 1ste klasse begrepen.»* Men achtte zoodanig voornemen voor de stoomvaart op de Maas, uit een tweeledig oogpunt, hoogst bezwarend: vooreerst, omdat het bekend is, dat de stoomschepen, tegenwoordig op de Maas in dienst zijnde, tot eene breedte van 12.95 el zijn ingerigt, en voor het doorvaren der sluis dus geheel ongeschikt zouden zijn; ten andere, omdat de schroefstoombooten, waarvan de aangehaalde memorie melding maakt, meer diepte van water noodig hebben dan raderbooten, en het vaarwater der Maas op onderscheidene plaatsen het gebruik daarvan niet schijnt te gedoogen. Op die wijze zou dan de geheele stoomvaart op de Maas kunnen worden vernietigd, waartegen men zich niet alleen in het belang der Maasoevers zelve, maar van den handel in 't algemeen en van de koopsteden aan de Maas in 't bijzonder, niet sterk genoeg meende te kunnen verklaren.

Door de leden werd dan ook eenparig aangedrongen op eene schriftelijke verklaring van de Regering, dat de sluis op zoodanige wijs zal worden aangelegd, dat daardoor de stoom- en scheepvaart van de Maas op de Waal in geenen deele zal worden belemmerd.

De Regering heeft o. a. op deze bedenkingen geantwoord, dat zij zich vereenigt met het denkbeeld van die leden, die zich ten stelligste tegen het beginsel van schadeloosstelling hebben verklaard.

Het bezwaar van sommige leden tegen den vorm van het wets-ontwerp zou, naar de meening der Regering, alleen dan gegrond kunnen schijnen, zoo de onderhaalde woorden van het considerans in het dispositief der wet stonden. Maar nu ze in het considerans zijn opgenomen, schijnt aan de woorden: «Alzoo Wij (de Koning) in overweging genomen hebben, dat de beperkte sluiting.... noodzakelijk moet worden geacht» bezwaarlijk de uitlegging te kunnen worden gegeven, dat de Regering de verantwoordelijkheid, wat de noodzakelijkheid van het werk betreft, op de wetgevende magt zou willen overdragen.

Eindelijk verklaarde de Regering, dat het haar, toen zij verklaarde dat de sluis, wordt zij acht el breed, door de breedste schepen, daaronder *schroef*stoombooten en kanonneerbooten van de 1ste klasse begrepen, kan worden doorgevaren, niet onbekend was, dat de van *Venlo* afvarende raderstoombooten, die met de kassen meer dan 8 el breedte hebben, na de sluiting van het kanaal, niet meer op de *Waal* langs *St. Andries* konden komen. Het was steeds de bedoeling, dat de stoombooten, die hare raderen zouden behouden, in het vervolg van *St. Andries* naar *Loevestein* de te verbeteren *Maas* zouden bevaren. Tweederlei reden weêrhield de Regering om, alleen in het belang der rader-stoombooten, eene sluis van ruim 13 el opening te doen ontwerpen. Vooreerst, de aanzienlijke vermeerdering van kosten: de sluis zou dan bijna de tot doorlating van groote zeeschepen bestemde sluizen van het *Voornsche Kanaal* evenaren; ten andere, de bezwaren van technischen aard aan den bouw van zulk eene breede sluis verbonden.

De Regering wil niet ontkennen, dat thans de *Waal* van *St. Andries* tot *Loevestein* een gemakkelijker waterweg aanbiedt, dan op dit gedeelte der *Maas* wordt gevonden;

maar moet ook doen opmerken, dat de afstapping der *Maas* op de *Waal*, bij lagen stand van deze laatste, de scheepvaart soms benadeelt. De stoomvaart zal echter niet, zoo als de Kamer vreest, door de sluiting van het kanaal worden vernietigd, ook al wordt geene breedere sluis dan van 8 el gebouwd: slechts de vaart der raderstoombooten zal welligt eenige belemmering ondervinden. Deze zal echter wel niet kunnen opwegen tegen de aanzienlijke vermeerdering van kosten en de groote bezwaren van technischen aard, aan het leggen eener sluis van grootere afmetingen verbonden. Veelmin zou het belang dier stoomvaart de sluiting en het voortdurend bederf der rivieren mogen wettigen.

's Gravenhage, 5 September.

Z. M. heeft een pensioen ten laste van den Staat verleend, aan: A. A. de Ruuk, gewezen commies ter provinciale griffie van Gelderland, ten bedrage van *f* 1400 's jaars, D. van der Linden, gewezen adjunct-commies der 1ste klasse bij genoemde griffie, ten bedrage van *f* 791 's jaars, en J. Menu, gewezen griffier der Staten van de provincie Noordbrabant, ten bedrage van *f* 1462 's jaars.

Z. M. heeft benoemd tot procureur bij de arrondissements-regtbank te Breda, mr. C. A. van Dam, advocaat en plaatsvervangend kantonregter aldaar.

Z. M. heeft aan den gepensioneerden majoor der infanterie, met rang van luitenant-kolonel, jhr. C. P. S. V. van der Does vergunning verleend tot het voortdurend dragen van het wapen, waartoe hij laatstelijk heeft behoord.

Voorleden week heeft de Heer van Hall de leden van de *Eerste Kamer* bij zich te dineren gehad.

Men verzekert algemeen, dat de heer Lightenvelt *ongesteld* is.

Mogt dit gerucht bewaarheid worden, wij rekenen er op, dat de Eerste Kamer de beleefdheid zal hebben, om met de discusiën over de „wet" te wachten, totdat de ongesteldheid van Z. Excell. zal zijn geweken.

De commissie van rapporteurs van de Eerste Kamer der Staten-Generaal heeft in de zitting van heden haar verslag uitgebragt over het wets-ontwerp tot regeling van het toezigt op de kerkgenootschappen. De beraadslagingen over die voordragt zijn op aanstaanden Woensdag vastgesteld. Even als bij de Tweede Kamer, heeft dat ontwerp veel tegenstand, doch ook veel ondersteuning ondervonden.

De Prins van Oranje is gister, ter gelegenheid van zijnen dertienden verjaardag, benoemd tot eersten luit. bij het regement grenadiers en jagers en tot luit. ter zee, tweede klasse, bij de Nederlandsche marine.

Wij vernemen, dat het getal zieken in het Kamp bij Zeist zorgbarend stijgt. Reeds moeten een tweehonderdtal naar Amersfoort zijn vervoerd. Men wil, dat indien het gure, regenachtige weder blijft aanhouden, het kamp reeds den tienden September zou worden opgebroken.

** Onze *Correspondent* te Leyden meldt ons van den 3den: „Heden had alhier plaats de promotie en uitdeeling der eereprijzen aan de leerlingen van het Stedelijk Gymnasium. De Rector, Dr. *Suringar*, gaf een kort verslag van den toestand der inrigting en nam uit de opgave van het getal nieuw ingeschrevene leerlingen aanleiding, om te spreken over den invloed van het Koninklijk besluit van den 4 Augustus 1853 op het gymnasiaal onderwijs. — Naar 's Sprekers meening was door dit besluit eenigzins paal en perk gesteld aan het misbruik, om zonder behoorlijke voorbereiding tot het academisch onderwijs te worden toegelaten, waarvan de nadeelige gevolgen het vorige jaar door hem op eene ernstige wijze waren voorgehouden aan de toen vóór het eindigen van den vollen cursus vertrekkende leerlingen: — Men had, als een gevolg van het besluit, dat de vroegere privilegien van de gymnasia deed herleven een ongemeenen toevloed verwacht van leerlingen bij de intrede van den nieuwe cursus. — Zulk een aanwas is ook in het belang der gymnasia niet wenschelijk; — veeleer was te verkiezen eene contrôle, die onafhankelijk van den tijd en de wijze der voorbereiding tot de academische studien, de verkregene kennis tot maatstaf der toelating stelt. De herleving van het *jus promovendi* was naar het oordeel van den spreker ongenoegzaam als waarborg voor het nut der gymnasia en mededinging van de instituten een uitnemend middel tot aanwakkering van den ijver der docenten. Aan het Koninklijk besluit van den 4 Augustus moest uit dit oogpunt niet langer dan een jaar het leven worden gegund; — een meer afdoende maatregel hetzelve vervangen. Maar aangezien herhaalde veranderingen in zulk eene aangelegene zaak in verschillende opzigten nadeel en ongelegenheid veroorzaakten, uitte de spreker den wensch dat een algemeene *wet* spoedig het gymnasiaal onderwijs mogt regelen. — Na deze uitboezeming werden de eereprijzen door den President-Curator uitgereikt en drie jongelingen tot het Academisch onderwijs bevorderd. Gelijk de laatsten ieder met eene oratiuncula, waarbij in het bijzonder eene over de oorzaken, waarom de Latijnsche taal de taal der geleerden werd, — zoo ook bragt de primus van elke klasse in eene toespraak aan HH. Curatoren den dank der leerlingen toe.

× Onze correspondent te Assen schrijft ons van den 3den:

Heden morgen ten elf ure, had in eene openbare plegtige zitting van het Prov. Geregtshof in Drenthe, de installatie plaats van den heer Mr. G. L. Kniphorst, advocaat en notaris te Meppel en lid van de Prov. Staten, door den Koning tot raadsheer in voornoemd Hof benoemd. Nadat op het requisitoir van den procureur-generaal, den heer Mr. B. Servatius, het koninklijk besluit, houdende de benoeming, alsmede de acte van eeds-aflegging waren voorgelezen en de benoemde door den griffier was binnengeleid, herdacht de president, Mr. S. Gratama, in eene uitvoerige rede, de leden binnen een achttal jaren den Hove door den dood ontrukt, in het bijzonder het leven en de verdiensten van het laatstelijk overleden lid, den heer Mr. J. Walraven, wiens plaats nu stond vervuld te worden. Z.E.G. wenschte in de eerste plaats den benoemde geluk met het vertrouwen des Konings, uit de keuze blijkbaar, en in de tweede plaats den Hove, dat met een lid vermeerderd werd, welks kunde en verdiensten genoegzaam bekend zijn en alom hoog gewaardeerd worden. Hierop werd op diens verzoek het woord gegeven aan Jhr. Mr. A. W. van Holthe tot Echten, deken van de orde der advocaten, die deed opmerken, dat zoo al het Hof zich in het bezit van den benoemde kan verheugen, de Orde daarentegen, tot sieraad waarvan hij vele jaren heeft gestrekt, een gevoelig verlies lijdt, nu zij hem uit haar midden ziet treden, bevelende zij zich wijders aan in het gunstig aandenken van ZEGst. Beide aanspraken werden in eene korte, maar uiterst sierlijke rede door het nieuwe lid beantwoord.

De zitting werd door zeer vele regterlijke autoriteiten, advocaten en procureurs bijgewoond.

< Uit Baardwijk wordt ons het volgende geschreven: De inwoners van Kaatsheuvel en Loon op Zand zien reikhalzend uit naar het oogenblik dat de wet op de kerkgen. zal zijn afgehandeld, opdat men dan ook eens moge beginnnen, eene scheiding tusschen deze gemeenten te bewerken, welke alleen in staat zal zijn, om aldaar de rust en eendragt te doen herleven.

— De duurte der levensmiddelen neemt nog dagelijks toe, hoewel de aardappeloogst oneindig veel beter is dan andere jaren.

Men meldt uit Maastricht, dat de door het prov. geregtshof ter dood veroordeelde J. Knoben, wegens manslag op een rijks-ambtenaar te Posterholz en wiens voorziening in cassatie door den Hoogen Raad is verworpen, zich alsnu met verzoek om gratie tot den Koning heeft gewend.

Op den 2den dezer stoomde de Zweedsche oorlogstoomboot *Thor*, kap C. Cederstrom; van Stolkhom te Nieuwe Diep binnen. Naar men verneemt zou de cholera aan boord van dit schip heerschen en zou er zich een of twee sterfgevallen hebben voorgedaan, ten gevolge waarvan strenge quarentaine maatregelen omtrent dit vaartuig zijn genomen.

* Ten gevolge van de rijzing der graanprijzen, is het maximum van den prijs van het brood alhier bepaald als volgt: het gebuild tarwebrood 31 cents, het gedeeltelijk gebuild en ongebuild dito 26 cents, het roggebrood 14½ cents het Nederl. pond.

* Men verneemt, dat binnen kort alhier, in het lokaal der teeken-akademie, voor het publiek ter bezigtiging gesteld zal worden de onlangs door onzen stadgenoot, den heer C. Kruseman, voltooide kapitale schilderij, voorstellende: *Jezus bij Martha en Maria.*

Eergisteren vierde de hoogleeraar Tilanus zijn 25 jarig professoraat aan de klinische school te Amsterdam. Bij die gelegenheid werd aan dien hooggeschatten en geleerden man door 227 zijner voormalige en tegenwoordige kweekelingen eene kostbare en prachtige zilveren vaas, vervaardigd door den heer Bonebakker, vergezeld van eene geschrevene opdragt op perkament, door den schoonschrijver den heer G. Eduard Meijer geschreven, aangeboden.

Van wege de rijn-spoorweg-maatschappij is bekend gemaakt, dat in de maand Augustus 1853 het getal reizigers lang dien baan heeft bedragen 56.584 en dat de opbrengst van reizigers beliep eene som van *f* 77,582.75 en die der goederen *f* 12.855.50, te zamen *f* 90.438.25.

Eergisteren is van de werf van den scheepsbouwmeester A. Pot, te Bolnes van stapel geloopen het barkschip *Adriana Petronella*, groot 320 lasten, voor eene reederij voor rekening van de heeren P. Varkevisser en Zonen, te voeren door kapt. A. Brocx. Daarna is de kiel gelegd van een barkschip, *Scheveningen* genaamd, groot 380 lasten, terwijl op de werf van d heer J. van Duivendijk, te Papendrecht, terzelfder t de kiel werd gelegd van een barkschip *Guurtje en M ria*, groot 380 lasten, insgelijks voor rekening v dezelfde heeren.

Op den 1sten dezer had te Leeuwarden in ee plegtige openbare teregtzitting der arrondiss. reg bank de installatie plaats van de heeren Mr. J. Alberda en W. Winterswijk Kutsch, als substituut of cier en regter-plaatsvervanger bij die regtbank, waar toepasselijke aanspraken werden gehouden door Jhr. M. van Beijma en Mr. N. Tokkema, officier en pr sident bij de regtbank, waarop de benoemde in eenig woorden antwoordde.

De officier bij de regtbank te Leeuwarden en d burgemeester van Numansdorp hebben berigt, dat deze dagen te Dockum en te Numansdorp is uitgegeven, eerstgemelde plaats ½ en in laatst gemelde 2 guldens stukken, met het jaartal 1848, dof van klank, m het borstbeeld van Z. M. Willem II; de halve gulde woog slechts 4 w. 535, en bestond uit tin, lood e zeer ruime sporen koper; alle stukken waren zeer naauw keurig vervaardigd. De stukken zijn overgemaakt aa het muntcollegie te Utrecht. Men vestigt vooral d aandacht hierop, omdat dit feit reeds elders meermale is voorgekomen.

Men verneemt dat van wege den heer J. J. van Voors te Amsterdam, aan de arbeiders in de door hem aangekochte gronden in den Haarlemmermeerpolde werkzaam, heeft belooft, dat de eigendom van all wetenschappelijke voorwerpen, welke zij daar mogte vinden aan hen blijft, maar dat zij die aan hem moeten brengen, onder toezegging hun meer daar voo te betalen, dan zij elders zoude kunnen krijgen. He kabinet der Leijdsche Hoogeschool zal wat munten e penningen aangaat niet worden vergeten.

Correspondentie.

Van het voorgevallene te Elshout kan geen gewag gemaak worden, zoolang de Redactie niet met alle bijzonderhede en de namen der personen zal zijn bekend gemaakt.

Het stuk «*Allegorie*» is voor plaatsing niet geschikt.

Advertentiën.

Prijs-Courant der Effecten.

AMSTERDAM, 5 September 1853.

Nederland.	Pct.		**Rusland.**	Pct.	
Ned.W.Schuld.	$2\frac{1}{2}$	$63\frac{3}{8}$ $\frac{7}{16}$ $\frac{7}{16}$			
Dito Certificat.	3	$76\frac{9}{16}$ $\frac{3}{4}$ $\frac{5}{8}$	*Hope* 1798/1816	5	$108\frac{7}{8}$ 109
Dito Dito	4	$95\frac{7}{16}$ $\frac{1}{2}$	Dito 1828/1829	5	$108\frac{1}{2}$
O. I. Leening.	4	$95\frac{5}{16}$	Cert.1831/1838	5	98
Amort. Syndic.	$3\frac{1}{2}$	$94\frac{1}{2}$	Dito Dito	$4\frac{1}{2}$	$100\frac{1}{8}$
Hand.-Maats.	$4\frac{1}{2}$	$29\frac{3}{4}$ 30	Dito *Hope*	4	$93\frac{1}{2}$
Belgie.			Dito *Stieglitz*	4	$92\frac{1}{2}$
Certificaten.	$2\frac{1}{2}$		Dito dito 5e Ser.	4	
D° *Rothschild*	$2\frac{1}{2}$	$52\frac{13}{16}$	Inschr. Assig.	6	
Frankrijk.			Certific. dito.	6	$75\frac{1}{8}$
Obligatiën	3				
Spanje.			**Polen.**		
Nieuwe	1	$23\frac{3}{16}$ $\frac{1}{4}$ $\frac{3}{16}$	Obligatiën	4	87
Dito Buitenl.	3		**Oostenrijk.**		
D° Binnenl. 6/m.	3	$43\frac{5}{16}$			
Bew. Sp. Com.		$6\frac{7}{16}$ $\frac{1}{2}$	Metalliek	5	$82\frac{3}{8}$ $\frac{5}{8}$
Amort. Schuld.		$5\frac{3}{16}$	Dito bet. Amst.	5	$95\frac{3}{8}$
Portugal.			Dito letter B.	5	$95\frac{3}{8}$
Londen nieuwe.	5	$40\frac{1}{4}$ $\frac{5}{16}$	Dito 1847	$2\frac{1}{2}$	$42\frac{11}{16}$ $\frac{3}{4}$
Dito uitgest	4	$17\frac{7}{8}$ $18\frac{1}{4}$	Dito 1851/1852	$2\frac{1}{2}$	$42\frac{11}{16}$ $\frac{3}{4}$

Denem., 5 pct. $104\frac{3}{4}$; Braz. bij Roths. p. s. 500. 5 pct. 98 Mex., te Lond. 3 pct. $25\frac{13}{16}$; dito Onb. $25\frac{1}{2}$, $\frac{7}{16}$; Gren. te Lond. uitgest. $95\frac{1}{8}$, $\frac{13}{16}$; Perv $4\frac{1}{2}$ pct. 8.

Onze fondsenmarkt was heden algemeen wat levendiger e blijven de prijzen over het geheel iets vaster.

WEENEN, Zaturdag 3 September. N. Metal. $94\frac{1}{4}$; di lett. B. $107\frac{3}{4}$; Bankactiën 1394; Lomb. 5 pct. $98\frac{1}{2}$; van fl. 250 $139\frac{1}{8}$; wiss. Londen 10.38; Parijs $128\frac{1}{2}$; Zilver

MADRID, Woensdag 31 Augustus. Spanje Binn. 3 44; dito nieuwe 1 pct. $23\frac{5}{8}$; Certific. $3\frac{3}{4}$.

Bij JOH. NOMAN EN ZOON, te 's Gravenhage.

BUITENGEWOON BIJVOEGSEL,

behoorende tot «DE GRONDWET» van 6 September 1853.

Verslag van de Eerste Kamer over het Wetsontwerp, regelende het toezigt op de onderscheidene kerkgenootschappen.

Bij het onderzoek dezer gewigtige voordragt door 33 Leden der Eerste Kamer, zijn in de Afdeelingen vier hoofdpunten voornamelijk in aanmerking genomen:

1°. de grondwettigheid eener regeling van het staatstoezigt op de kerkgenootschappen:

2°. de noodzakelijkheid van deze wet;

3°. de wet van Germinal en hare afschaffing;

4°. de onderhavige voordragt zelve in verband met de Grondwet en de eischen van het algemeen belang.

De Commissie van Rapporteurs heeft gemeend den uitslag der daarover gehouden overwegingen met de meeste beknoptheid aan de Kamer te mogen mededeelen, en zal zich daarbij hoofdzakelijk bepalen tot het opteekenen der onderscheidene gevoelens van de leden, die hunne meening omtrent de aangeduide hoofdpunten hebben kenbaar gemaakt. Immers acht zij het thans minder noodzakelijk daarbij eene volledige opgave te voegen der gronden en redeneringen, welke van weêrszijden tot staving dier gevoelens zijn aangevoerd, vermits door de uitvoerige behandeling van dit onderwerp in de Tweede Kamer, de beweegredenen tot onderscheidene daartoe betrekkelijke zienswijzen leidende, genoegzaam bekend kunnen worden geacht.

1. Verreweg de meeste leden zijn van oordeel geweest, dat de Grondwet het vaststellen eener wet tot regeling van het toezigt van den Staat op de onderscheidene kerkgenootschappen niet verbiedt. Zij achtten zoodanige wet dus niet strijdig met de letter der Grondwet. Doch onder deze leden waren er sommigen, die het regelen van dit onderwerp bij de wet met den geest der Grondwet minder vereenigbaar beschouwden: De overige leden meenden, dat het onderwerp door de Grondwet reeds geregeld is, en dat het dus met hare voorschriften niet overeengebragt kan worden, nieuwe regels bij de wet daaromtrent in te voeren, waar hoogstens alleen het vaststellen van respressieve bepalingen te dien aanzien in aanmerking zou kunnen komen.

2. Zonder daardoor geacht te willen worden de gedane voordragt in allen deele goed te keuren, heeft de meerderheid der leden de noodzakelijkheid dezer wet in de gegevene omstandigheden gereedelijk erkend. Vrij algemeen werd daarbij te kennen gegeven, dat men het ontstaan dier noodzakelijkheid betreurde. Van de andere zijde werd dezelve ontkend; en aan de voorstelling der gronden en omstandigheden, waarom die noodzakelijkheid van de zijde der meerderheid beweerd was, eene verklaring gegeven, waaruit [illegible] het ongeoorloofde en ondoeltreffende der wet zou moeten worden afgeleid.

3. De meeste leden hebben zich onthouden van een stellig antwoord te geven op de vraag of de wet van Germinal Xde jaar nog als verbindbaar kan worden beschouwd. Door de overigen werd die vraag deels toestemmend, deels ontkennend beantwoord. Doch vrij algemeen heeft men geoordeeld dat eene opzettelijke afschaffing dier wet allezins wenschelijk moet worden geacht. Eenige leden gaven zelfs den wensch te kennen dat, bij afstemming dezer wet, die afschaffing alsdan bij speciale wet mogt plaats hebben. Daartegen werd evenwel opgemerkt, dat eene vervanging van sommige bepalingen dier wet bij hare afschaffing onontbeerlijk schijnt.

Het naauwkeurig onderzoek door de Regering aangaande de regtsgeldigheid en de toepassing der wet van Germinal ingesteld, heeft bij eenige leden den wensch doen ontstaan, om, zoo mogelijk, nog van de Regering inlichtingen te ontvangen omtrent de artikelen dier wet, welke in de zuidelijke provincien zijn toegepast, en omtrent de plaatsen, alwaar en de omstandigheden, waaronder die toepassing is geschied.

4. De beoordeeling der voorgedragen wet en hare toetsing aan de Grondwet en aan het algemeen belang heeft tot uitvoerige en zeer uiteenloopende beschouwingen geleid. Een groot aantal leden achtte de voordragt niet ongrondwettig en keurde haar in de gegevene omstandigheden strookende met het algemeen belang. Vele andere leden hebben een ongunstig oordeel uitgedrukt. Aan die zijde werd het wets-ontwerp òf als strijdig met de Grondwet, òf als onvolledig, òf als uit overdrijving geboren, òf als doelloos afgekeurd. Men vond gebrek aan overeenstemming tusschen de bepalingen van het ontwerp zelf; men oordeelde dat het algemeen belang door deze wet niet zal bevorderd worden: men vreesde dat hare strafbepalingen òf niet toegepast worden, òf tot botsing aanleiding geven zullen, en dat, hetzij de wet al dan niet wordt toegepast, de opgewekte strijd tusschen overdreven eischen door dezelve niet bijgelegd, maar aangewakkerd worden zal.

5. Na aldus in korten trekken de gevoelens te hebben uitgedrukt, welke van weêrszijden ter zake dezer voordragt zijn medegedeeld, zal de Commissie overgaan tot de opgave der aanmerkingen, die op onderscheidene artikelen van het ontwerp zijn gevallen, na vooraf melding te hebben gemaakt van twee punten, die nog bij de algemeene beschouwingen ter sprake zijn gekomen.

6. Het [illegible] van den Minister, belast met de Zaken der Roomsch-katholijke Eeredienst, ter gelegenheid der behandeling door de Staten-Generaal van een wets-ontwerp, waarbij de belangen van het kerkgenootschap, tot hetwelk die Minister behoort, zoo naauw betrokken zijn. Eenige leden konden de uitdrukking van hunne bevreemding deswege niet terughouden, en meenden hun leedwezen te moeten betuigen, dat het eenige lid der regering, hetwelk de Roomsch-katholijke godsdienst belijdt, aan het gemeen overleg der Staten-Generaal met de Regering ter zake van dit zoo gewigtig onderwerp geen deel genomen heeft.

7. Het andere punt was betrekkelijk tot den strijd, welke in de beraadslagingen over deze voordragt in de Tweede Kamer is gevoerd over de schorsing van het concordaat van 1827, waaromtrent aan de eene zijde is beweerd, dat die schorsing bij conventie in 1841 heeft plaats gehad, aan de andere, dat gemeld concordaat nog wettig bestaat, zoolang de wet van Germinal niet is afgeschaft. De behandeling van dit punt gaf aanleiding, dat eenige leden den wensch uitdrukten van mededeeling te ontvangen der nota's van 18 en 19 Oct. 1841, tusschen het Nederlandsche Gouvernement en den Pauselijken Internuntius te 's Hage gewisseld.

Art. 1. Tegen de derde alinea van dit artikel, waarin van kerkgenootschappelijke *bepalingen, welke de medewerking van het staatsgezag vereischen* gesproken wordt, zijn eenige bezwaren geopperd, welke van de andere zijde niet werden beaamd. Onderscheidene leden hebben evenwel verlangd nog eenige opheldering te ontvangen aangaande hetgeen onder de aangeduide bepalingen moet worden verstaan. De hier gebezigde uitdrukking is hun onduidelijk en bij uitstek rekbaar voorgekomen. Zij vreesden, dat daaruit al zeer ligt botsing zou kunnen ontstaan: en wenschten daarom de grenzen te kennen, binnen welke het vereischte der medewerking van het staatsgezag, bij de toepassing van dit artikel zal worden bepaald.

Ook begeerden eenige andere leden te weten, welke de bedoeling is der woorden, waarmede de tweede alinea aanvangt, *de bepalingen* namelijk *betreffende de inrigting en het bestuur.* Zij hadden daarbij het oog voornamelijk op gezindten, die wel afzonderlijke gemeenten, maar geen eigenlijk kerkgenootschappelijk bestuur schijnen te hebben, en meende ook uit hoofde van de in artt. 9 en 12 voorkomende strafbepalingen, dat de bedoeling van het opleggen dezer verpligting nog toelichting behoeft.

Overigens achtten eenige leden de beperkingen in de beide laatste alinea's van dit artikel voorkomende, niet vereenigbaar met de waarborgen, welke de Grondwet aan de volkomene vrijheid der kerkgenootschappen verzekert, en dus ook strijdig met de eerste alinea, waarbij die vrijheid volledig wordt erkend.

Art. 2. In verband met de verandering, welke dit artikel, in de Tweede Kamer heeft ondergaan, meenden onderscheiden leden, dat de Regering tot het te keer gaan van vreemden invloed buiten dit artikel kracht behoeft. Zij wenschten daarom te vernemen, of er verordeningen bestaan, en zoo ja welke, die tot het weren van voor de orde en de rust van het land bedenkelijken invloed van buiten middelen verschaffen, wanneer de strafwet daartoe niet kan worden te baat genomen. Zij hoopten dat de Regering bij de beoordeeling der regeling van kerkgenootschappen, welke na het vaststellen dezer wet zoude volgen, inzonderheid hare aandacht op dit onderwerp zal vestigen.

Art. 5. Tegen dit artikel zijn door eenige leden verschillende bezwaren aangevoerd. Het werd strijdig met de Grondwet en met de eerste alinea van art. 1 dezer wet, duister van redactie, tot willekeur leidende, onnoodig, gevaarlijk in de toepassing, en met de waardigheid der Regering onvereenigbaar geacht. De retroactiviteit in het artikel gelegen was bij de discussie in de andere Kamer wel tegengesproken, en min of meer opgehelderd, doch niet weggenomen. Men achtte haar strijdig met alle beginselen van regt en wetgeving. Men vreesde dat dit artikel zonder eenig nut veel aanstoot en ergernis geven en ten slotte niemand bevredigen zal.

Deze en dergelijke bezwaren werden door vele andere leden niet gedeeld. In de laatste alinea, meende men, was genoegzame waarborg gelegen tegen de grieven, waartoe deze bepalingen bij sommigen aanleiding geven.

Art. 6. Daar bij dit artikel melding wordt gemaakt van openbare godsdienstoefening, hebben eenige leden den wensch geuit, dat wanneer begeleiding van militaire detachementen daarbij vereischt wordt, de Minister van Oorlog maatregelen zal nemen, dat zoo min mogelijk militairen van andere gezindheden alsdan worden in dienst gesteld.

Art. 7. Sommige leden meenden het er voor te houden, dat de bepalingen van dit artikel alsnu vervangen zullen die van de artt. 2 en 3 van het Koninklijk Besluit van 16 Augustus 1824 (*Staatsblad* n°. 45). Intusschen behelst dit besluit ook eene bepaling nopens de oprigting of instelling van nieuwe kerkelijke gemeenten. Men verlangde dus te weten: of de intrekking van dit besluit als het gevolg van de vaststelling dezer wet kan worden beschouwd.

Art. 9. Dit artikel gewaagt van personen, die wegens uitoefening der openbare godsdienst, elders dan art. 167 der Grondwet het toelaat, strafbaar worden gesteld. Men vroeg of bij openbare processiën alleen de bedienaars der godsdienst, of ook allen die aan de processie deelnemen, kunnen worden gerekend onder degenen, *die de openbare godsdienst uitoefenen?*

Art. 14. Eindelijk scheen aan sommige leden de redactie van dit artikel opheldering te behoeven, omdat uit de woorden: *behoudens de bepalingen der wetten en reglementen bedoeld in art.* 167 *der Grondwet*, welke de *afschaffing der wet van* 18 *Germinal jaar X* voorafgaan, niet duidelijk blijkt dat, gelijk de grondwettige bepaling dit schijnt te vorderen, art. 45 der wet van Germinal nog voortdurend dit onderwerp zal blijven regelen.

Deze aanmerkingen aan de Regering medegedeeld zijnde, zoo is van dezelve ontvangen de navolgende

MEMORIE VAN BEANTWOORDING.

De Regering, beantwoordende het Verslag der heeren Rapporteurs van de Eerste Kamer der Staten-Generaal, meent niet beter te kunnen doen dan dat Verslag op den voet te volgen en alzoo stil te staan bij:

1°. de grondwettigheid eener regeling van het staatstoezigt op de kerkgenootschappen;

2°. de noodzakelijkheid van deze wet;

3°. de wet van Germinal Xde jaar en hare afschaffing;

4°. de onderhavige voordragt zelve in verband met de Grondwet en het algemeen belang,

en eindelijk bij de opmerkingen op sommige artikelen gemaakt.

Ad 1. De Grondwet spreekt in het VIde hoofdstuk nergens van de regeling der kerkgenootschappen; zij moest dit ook niet doen; het denkbeeld van *genootschap* sluit van zelf in zich inwendige regeling, maar alle artikelen der Grondwet ademen den geest, om die inwendige regeling en de uitwerking er van onschadelijk te maken, om eene waakende en beschermende hand over de kerkgenootschappen uit te strekken, waardoor het staatsgezag bij magte blijft om stoornis van rust en orde te voorkomen.

Hoe kan men den geest der Grondwet in strijd met dat staatstoezigt oordeelen, als men zelfs de belijdenis van godsdienstige meeningen onderworpen vindt aan de bescherming der maatschappij door de strafwet (art. 164), en strafwetten steeds ten doel hebben om door voorbehoedende bepalingen onrust in de maatschappij te voorkomen en de overtreding dier bepalingen, zoowel als de onmiddellijke krenking der maatschappij en hare leden door straffen te onderdrukken?

Hoe kan men zich denken eene bescherming, welke ook, zonder grenzen, zelfs zonder bekendheid met den toestand van hem die beschermd moet worden (art. 165)?

En wanneer wij in art. 167 der Grondwet lezen, dat zelfs het hoofddoel der kerkgenootschappen, de openbare godsdienstoefening, alleen wordt toegelaten behoudens maatregelen, welke uit hunnen aard van preventieven aard moeten wezen, waartoe de medewerking der wetgevende magt kan noodig zijn, dan zal men toch wel niet met eenig regt meer kunnen beweren, dat het geheele onderwerp door de Grondwet zelve is geregeld, noch dat alleen repressive maatregelen kunnen worden voorgedragen.

Ziet men nu daarenboven art. 169 der Grondwet in, dan zal elk onbevooroordeelde overtuigd moeten zijn dat deze

gewezen wordt op wetten, welke perken stellen aan de vrijheid en zelfstandigheid, in beginsel eigen aan alle kerkgenootschappen, maar in uitwerking en ontwikkeling onderworpen aan het belang en de rust van den Staat, waarin zij zich bewegen.

Alles ademt in de Grondwet, tot zelfs art. 170, dat in bepaalde gevallen bij uitzondering voorbehoedende maatregelen afwijst, wettelijke voorziening.

Ad 2. De noodzakelijkheid eener wet is altijd betrekkelijk, maar zoo dit woord ooit in beperkten zin toepassing vondt, dan is het hier. Wel is de Regering van oordeel, dat er voorschriften in deze wet worden gevonden, welke onafhankelijk door den Koning zouden kunnen zijn gegeven, maar zij zouden voldoende poenale sanctie hebben gemist en den schijn van willekeur hebben gehad.

Ook de Regering betreurt het dat deze wets-voordragt onder de tegenwoordige omstandigheden plaats heeft; zij meent echter dat het reeds meermalen gebleken is, dat de grenzen, binnen welke de kerkgenootschappen zich vrij kunnen bewegen, niet waren afgebakend, immers twijfelachtig gemaakt waren en meer bepaald het toezigt van den Staat door sommigen te ver werd uitgestrekt, door anderen te zeer werd beperkt; zoodat er in de daad hooge noodzakelijkheid bestaat om aan deze onzekerheid een einde te maken.

Indien door deze wets-voordragt hieraan wordt voldaan, dan is zij niet alleen geoorloofd en doeltreffend, maar in de daad behoefte; en mogten allen met welwillendheid en beleid eenmaal tot hare uitvoering medewerken, dan zal het blijken, dat zij veel meer aller regten en vrijheden waarborgt, dan belemmert.

Ad 3. De wet van Germinal jaar X was, zoo als vele Fransche wetten in 1813, na eene kortstondige vereeniging met Frankrijk weinig gekend. Zij was ingevoerd en had dus kracht van wet. Hare bepalingen konden worden ingeroepen voor zoover ze hier toepassing konden vinden. Zoo zoude het kunnen blijken, en zal het ook wel aan leden der Kamer bekend zijn, dat art. 1 dier wet, onafhankelijk van het bepaalde in art. 207 en 208 van het Code Pénal, is ingeroepen en toegepast, en dat men zich ook in de Kamers der Staten-Generaal vooral bij de voordragt van een Strafwetboek en ook nog bij de grondwetsherziening, daarop heeft beroepen. Zoo ook is art. 44 soms een onderwerp van correspondentie geweest en heeft de Regering art. 45 nadrukkelijk ingeroepen om processien te keer te gaan. Zij acht het echter onraadzaam om thans op te halen de omstandigheden waaronder en aan te wijzen de plaatsen waar dit is geschied, en bij bestaande spanning oude brandstoffen op te rakelen, maar moet toch herhalen wat zij meermalen heeft gezegd, dat de invoering en uitvoering dezer wet in Limburg en Staats-Vlaanderen boven alle bedenking is en dit eene voldoende reden is, om haar niet met stilzwijgen ter zijde te stellen.

Ad 4. Ten aanzien van de onderhavige voordragt in verband met Grondwet en algemeen belang, ontwikkelt zich de discussie op een ruim veld.

De Regering wenschte haar terug te brengen tot de wetsvoordragt, welke erkent vrije organisatie als beginsel, kennisgeving, uitwerking niet buiten het genootschap, 's Konings regt, in het belang der openbare orde, tot toelating van vreemdelingen tot kerkelijke bedieningen en ter beoordeeling van de geschiktheid van sommige vestigingsplaatsen of zetels, handhaving van art. 137 der Grondwet en waarborg tegen onderlinge stoornis.

Dat zulke voorzieningen niet als strijdig met de Grondwet kunnen worden beschouwd, is boven reeds aangetoond; dat zij niet alles omvatten wat tot de stoffelijke belangen der kerkgenootschappen betrekking kan hebben of waardoor aanraking tusschen den Staat en eenig kerkgenootschap bestaan kan, erkent de Regering gaarne, maar dit was ook haar doel niet.

Haar doel was alleen, om zoodanige lijnen te trekken, welke gegrond in den aard der zaak, in de Grondwet en in het regt van den Staat om voor de openbare rust te waken, aan de eene zijde alle mogelijke vrijheid lieten en aan de andere zijde de overdrijving der vrijheid, welke tot wanorde en verdrukking leidt, te keer gaan. De Regering verwacht zeker niet, dat zij dus doende allen zal hebben bevredigd, maar zij heeft gedaan, wat eene krachtige regering behoort te doen; zij heeft zich op een onafhankelijk standpunt geplaatst, overdrevene vorderingen, van welke zijde zij ook kwamen, afgewezen, billijke toegestaan, maar nooit uit het oog verloren hare eerste roeping; handhaving van een wakend en beschermend gezag over alle kerkgenootschappen.

Leenen de Kamers haren bijstand om zoodanig gezag te ondersteunen en te bevestigen, dan zal alle overdrijving daarop afstuiten en het algemeen belang zijn bevorderd.

De Regering wil hier de keerzijde dezer waarheid niet voorspiegelen; zij veronderstelt dat de Eerste Kamer der Staten-Generaal die wel doorgrondt.

Na de beantwoording der vier eerste punten van het Verslag volgen twee opmerkingen, welke de Regering, als niet betreffende het ontwerp dat in overweging is, zoude wenschen met stilzwijgen voorbij te gaan; het eerste betreft de afwezigheid van den Minister voor de Zaken van de Roomsch-Katholijke Eeredienst; het andere betreft den strijd over het concordaat van 1827. Zij wil daaromtrent alleen opmerken, dat naar het oordeel der Regering, de Ministers voor de Eerediensten niet zijn de natuurlijke verdedigers van de onderhavige wetsvoordragt, maar dat zij integendeel, als behartigende beide de belangen van tegen elkander overstaande gezindheden, daaraan zooveel mogelijk vreemd moeten blijven.

Een dier Ministers toch behartigt zoowel de belangen der Protestantsche Christenen als die der Israëliten.

De andere, die der Roomsch-katholijken en der zoogenaamde Jansenisten, of Roomsch-katholijken der Klerezy.

Wat nu betreft de tweede opmerking, zoo zoude dit onderzoek alleen te pas komen, indien de voordragt der Regering werd afgekeurd, en nu kan men niet wel van haar vorderen, dat zij in die hypothese zich in alle de moeijelijkheden, die dan zouden onstaan, verdiepe.

De Regering gaat alzoo over tot de aanmerkingen op de afzonderlijke artikelen gemaakt.

Ad Art. 1. De Regering acht dit artikel duidelijk: intusschen zijn geene uitdrukkingen denkbaar, of men kan er twijtel uit afleiden.

De *eerste* zinsnede erkent het beginsel, dat reeds in den aanvang van dit antwoord is vooruitgezet, dat de eigenaardigheid van elk genootschap is eigene inrigting of organisatie; maar die eigenaardigheid kan nooit zoo ver gaan, dat zij in losbandigheid ontaardt, en daardoor inbreuk maakt op de regten van anderen; dit kan vooral het geval niet zijn wanneer de Grondwet waarborgen voorbehoudt, zoo als boven is aangetoond het geval te zijn.

De tweede en derde zinsneden [illegible] van het wets-ontwerp, niet in strijd met het beginsel vooropgesteld, maar zij geven alleen daaraan die rigting, zonder welke het beginsel subversif van de maatschappij, waarin het genootschap als zedelijk persoon moet leven, zoude zijn.

De tweede zinsnede berust op de bescherming welke aan het genootschap moet worden verleend, maar welke niet denkbaar is zonder bekendheid met den zedelijken persoon welke beschermd moet worden.

Wat men door inrigting en bestuur verstaat, kan ook niet onduidelijk zijn, indien men slechts nagaat hoe een genootschap zich als zedelijk persoon vertoont; zijn er gemeenten die zich als zoodanig niet voordoen, die missen de eigenaardigheid van een genootschap, die noch inrigting noch bestuur hebben, en als zedelijk persoon niet naar buiten werken, — welnu, zij kunnen niets mededeelen, omdat zij niets hebben om mede te deelen.

De derde zinsnede van het artikel laat, vooral na hetgeen daaromtrent is voorgevallen, geen twijfel meer over. Daarop was een amendement voorgesteld, ten einde den duidelijken zin, zoo mogelijk, nog duidelijker te maken. Welnu, men heeft de redactie der wet verkozen, en welke is daarvan de strekking? Deze, dat in de vrije eigene regeling bepalingen konden worden gemaakt onuitvoerbaar zonder medewerking van het wereldlijk gezag, of, zoo men het anders wil hebben uitgedrukt, waarbij de medewerking van het wereldlijk gezag uit den aard der zaak noodzakelijk is, en dat op dergelijk eigenmagtig voorschrift die medewerking niet wordt verleend, zoolang op die van het regt van organisatie in eigen boezem afwijkende bepaling geene goedkeuring is verkregen.

De Regering kan hier geen woord meer bijvoegen.

Zij vervalt in eene demonstratio *in apertis.*

Ad Art. 2. Zedelijken invloed kan de Regering niet te keer gaan; persoonlijke invloed van vreemdelingen, die hier rust en orde zouden komen storen, kan door art. 12 der wet op de toelating en uitzetting van vreemdelingen worden gestuit.

Ad Art. 5. Dit artikel bevat in de eerste zinsnede een erkend en onomstootbaar beginsel, dat de Koning zeker bedrijf, op eene buiten Zijne medewerking aangekondigde plaats, uit hoofde van de ongeschiktheid dier plaats, in het belang der openbare orde kan te keer gaan.

Dit beginsel, waarvan men zoo vele sporen in onze wetgeving vindt, gaat zoo ver, dat zelfs onteigening uit dienhoofde kan plaats hebben, maar dan moeten, omdat er eigendom mede gemoeid is, bepaalde vormen worden nageleefd, en moet er schadevergoeding worden gegeven; maar desniettemin houdt het regt van den Staat tot afkeuring en opruiming in het algemeen belang de bovenhand.

Hier in dit onderwerp, waar de Grondwet het genot van bescherming toezegt, is het boven alle bedenking verheven, dat de beschermer moet kunnen afkeuren de plaatsen waar hij die bescherming niet, of niet behoorlijk, of alleen met te groote opofferingen zoude kunnen verleenen.

Wel verre dat het voorschrift van dit artikel ongrondwettig, achteruitwerkend of met de waardigheid der Regering strijdig zoude zijn, ligt het geheel in den zin der Grondwet, kan het geene toepassing vinden, dan nadat het kerkgenootschap zich verklaard heeft, en bevestigt het de kracht en waardigheid van het uitvoerend gezag, dat bij den Koning berust.

Ad. Art. 6 Het ligt, naar het oordeel der Regering, in de oeconomie van deze wet dat de gewapende magt in dezen alleen kan worden ingeroepen om rust en orde te handhaven.

Ad Art. 7. De strekking van dit ontwerp is hier geheel van politie. Het regelt slechts wat, ongeregeld, tot botsing en stoornis der rust aanleiding zoude geven. Het tast de wetgeving niet verder aan, dan voor zooveel dit onderwerp betreft: daarom is ook hier weder het beginsel vooropgesteld. De Regering mag zich van dit standpunt niet laten aftrekken. Het behoort tot de attributen der regterlijke magt te beoordeelen welke vroegere wetten of besluiten door deze posterieure wet en de bepaling van art. 14 zijn [illegible]

Ad Art. 9. Het spreekt, zoo het schijnt, van zelf, dat alleen zij die de processie hebben aangelegd en er de voorgangers van zijn, en zonder wie er geene eigenlijke processie denkbaar is, hier worden bedoeld.

Ad Art. 14. De wetgever kan niet afwijken van de bepalingen van art. 167 der Grondwet; die bepalingen zijn duidelijk genoeg geoordeeld. De regter zal in de voorkomende gevallen moeten beslissen, welke wetten en reglementen bij dit artikel der Grondwet zijn bedoeld, en welke kracht de aanwijzing heeft bij de herziening in 1848 aan de Kamers gegeven.

De raad van Ministers,
CHS. F. PAHUD.
Tijdelijk Voorzitter.

De Commissie heeft gemeend, nevens de aanmerkingen ook het daarop gegeven Antwoord der Regering aan de Vergadering te moeten kenbaar maken.

Aldus vastgesteld door de Commissie van Rapporteurs, den 5den September 1853.

VAN EIJSINGA.
LOTSIJ.
MARTENS VAN SEVENHOVEN.
VAN RIJCKEVORSEL.

Bij JOH. NOMAN EN ZOON, te 's Gravenhage.